

24.10.2001

2790/4/99

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Esittelijä Harri Sintonen

PÄÄTÖS KANTELUUNTYÖTERVEYSHUOLLON POTILASTIETOJA KOSKEVASSA ASIASSA

1 KANTELU

A pyytää 22.12.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa selvittämään hänen edesmenneen äitinsä B:n hoitoa koskevien potilasasiakirjojen laatimiseen, potilastietojen luovuttamiseen, hoidon viiveeseen ja potilasasiakirjojen sisältöön hänen mielestään liittyviä epäselvyyksiä X:n terveyskeskuksessa.

2 SELVITYS

---

3 RATKAISU

3.2.5 Työterveyshuollon potilastietojen salassapito

Kantelun lisäkirjoituksessa A katsoo, ettei johtavan lääkärin C:n olisi tullut ilmaista kaupunginhallitukselle hänen äitinsä terveydentilatietoja.

Tapahtuma-ajankohtana voimassa olleen potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jäljempänä potilaslaki) 13 §:n 2 momentin nojalla terveydenhuollon ammattihenkilö ei saanut paljastaa potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja sivulliselle. Sivullisella tarkoitettiin laissa muuta kuin asianomaisessa toimintayksikössä potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Potilaslain 13 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja saatiin kuitenkin antaa viranomaiselle, jolla on tiedon saantiin laissa säädetty oikeus. Voimassa olevan potilaslain 13 §:n 2 momentti ja 3 momentin 1 kohta (muut. 653/2000) vastaavat edellä kerrotuilta osin aiemmin voimassa olleita potilaslain säännöksiä.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 17 §:n 1 momentin nojalla terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa ilmaista sivulliselle yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon.

Tapahtuma-aikana voimassa olleen eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön (2/1920) 6 §:n

2 momentin mukaan oikeusasiamiehellä oli oikeus saada tehtäviään suorittaessaan viranomaisilta kulloinkin tarvittavaa virka-apua sekä salassapitomääräysten estämättä tarpeellisia tietoja kaikilta valvontavaltaansa kuuluvilta henkilöiltä ja yhteisöiltä. Myös nykyisen perustuslain (731/1999) 111 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Nykyisin voimassa olevan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 29 §:n 3 kohdan nojalla viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos asiakirja on tarpeen viranomaisen toimenpiteestä tehdyn kantelun käsittelemiseksi. Lainkohdan perusteluissa todetaan (HE 30/1998), että säännös sisältää itsestään selvän oikeusohjeen, jonka tarkoituksena on turvata ennakkotiedon ja ennakkoratkaisun antamisen, muutoksenhaun, kantelun ja alustusasian asianmukainen käsittely. Säännöksellä pyritään turvaamaan se, että asioita käsittelevillä viranomaisilla on sama tietopohja päätöksensä tekemiseen kuin sitä ensiasteena käsittelevällä viranomaisella.

Kaupunginhallitus käsitteli asiaa sen vuoksi, että allekirjoittanut apulaisoikeusasiamies pyysi kaupunginhallitukselta selvityksen B:n tutkimuksista ja hoidosta A:n veljen tekemän kantelun tutkimiseksi. Selvitys pyydettiin kaupunginhallitukselta sen vuoksi, että se kohdistui sekä kaupungin kirjastoimen että terveydenhuollon viranomaisiin.

Käsitykseni mukaan johtava lääkäri C ei ole toiminut lainvastaisesti antaessaan selvityksen ja kantelun tutkimiseksi tarpeelliset tiedot kaupunginhallitukselle. Korostan sitä, että myös kaupunginhallitus on velvollinen pitämään salassa saamansa terveystiedot. Kantelun käsittely ei myöskään oikeuta kaupunginhallitusta saamaan yksittäisen henkilön salassa pidettäviä tietoja laajemmin kuin kantelun käsittely välttämättä edellyttää.

3.2.6

Potilastietojen käsitteleminen ja suojaaminen

Kantelun vuoksi hankituista selvityksistä kävi ilmi, että työterveyshuollossa saadut tiedot kirjattiin kansanterveystyön potilasasiakirjoihin. Tämän vuoksi pyysin vielä lisäselvityksen X:n terveyskeskuksesta.

Johtava lääkäri C:n lisäselvityksen mukaan tapahtuma-aikana X:n terveyskeskuksessa ei toiminut yhtään pelkästään työterveyshuollossa toimivaa työntekijää. Selvityksen mukaan yksikään työterveyshuoltosopimuksen tehnyt työnantaja ei ollut sopinut sairaanhoidon sisällyttämisestä osaksi työterveyshuoltoa vaan kaikkien työntekijöiden sairaanhoito hoidettiin kansanterveystyönä terveyskeskuksen lääkäreiden ja terveydenhoitajien toimesta. Työterveystarkastuksissa todetut kaikki muut kuin työperäiset sairaudet ohjautuivat tutkittaviksi ja hoidettaviksi kansanterveystyön puolelle.

Selvityksen mukaan terveyskeskuksella ei ollut vuosina 1995-1996 käytössään vielä atk-pohjaista potilasrekisteriä. Työterveyshuollon keräämät työnantajaa koskevat tiedot säilytettiin työnantajittain kerättyinä erillään potilaskohtaisista tiedoista. Työterveyshoitajien keräämät potilaskohtaiset tiedot säilytettiin erillisessä muovitaskussa potilaan kansanterveystyön potilaskansiossa. Työterveyslääkärin tekemät kirjaukset tehtiin potilaskansion sairauskertomuslehdille ja muun muassa laboratoriotulokset olivat yhteisiä kansanterveystyössä käytettävien kertomuslehtien kanssa. Selvityksen

mukaan käytäntö perustui tarkoituksenmukaisuuteen ja tehtiin yhteisymmärryksessä potilaiden kanssa.

Vuonna 1998 terveyskeskuksessa siirryttiin atk-pohjaiseen tietojärjestelmään. Työterveyshuollon kautta kertyneen tiedon käyttöoikeus on rajoitettu siten, että vain työterveyshuollossa toimivat työntekijät sekä terveyskeskuksen lääkärit pääsevät näkemään työterveyshuollon kertomuslehdille merkityt tiedot. Selvityksen mukaan työterveyshuollon tarkastuksissa saaduilla tiedoilla on olennaista merkitystä potilaan hoidossa ja tutkimuksessa potilaan käydessä kansanterveystyön puolella vastaanotolla. Selvityksen mukaan on selvästi potilaan ja myös työnantajan edun mukaista, että työterveyshuollon keräämää terveystietoa voidaan hyödyntää myös kansanterveystyön puolella.

Tapahtuma-aikana voimassa olleen henkilörekisterilain (471/1987) 4 §:n 1 momentin mukaan henkilörekisterin käytön tuli olla asiallisesti perusteltu rekisterinpitäjän toiminnan ja hallinnon kannalta. Rekisterin käyttötarkoitus tuli 4 §:n 2 momentin mukaan määritellä siten, että siitä ilmeni, minkälaisen rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilörekisteriä pidettiin. Henkilörekisterilain 16 §:n mukaan henkilörekisterissä olevia henkilötietoja sai käyttää vain siihen tarkoitukseen, joka oli määritelty ennen tietojen keräämistä, jollei henkilörekisterilain tai muun lain säännöksestä muuta johtunut (tarkoitussidonnaisuus).

Lain 20 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan henkilörekistereitä sai yhdistää vain, jos rekisteröity oli antanut siihen suostumuksensa tai tietosuojalautakunta luvan. Säännöksen 2 kohdan mukaan yhdistäminen oli mahdollista myös, jos se johtui välittömästi laissa säädetystä tehtävästä ja rekisterinpitäjällä oli tätä tarkoitusta varten oikeus saada ja käyttää yhdisteltäviä tietoja. Säännöksen 4 kohta mahdollisti yhdistämisen, jos oli ilmeistä, että yhdistäminen ei vaarantanut rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänen etujaan tai oikeuksiaan.

Nykyisessä henkilötietolaissa ei ole erikseen säädetty henkilörekisterien yhdistämisestä. Yhdistämisen edellytykset määräytyvät henkilötietojen käsittelyä koskevien yleisten säännösten mukaisesti. Eri henkilörekistereitä voidaan pääsääntöisesti yhdistää vain rekisteröidyn kirjallisella luvalla.

Voimassa olevan potilaslain 13 §:n 3 momentin mukaan voidaan antaa muun muassa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi välttämättömiä tietoja toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan suullisen tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti. Lain 13 §:n 5 momentin mukaan asiayhteydestä ilmenevällä suostumuksella tarkoitetaan muuta kuin kirjallisesti tai suullisesti annettua suostumusta, jonka potilas on antanut vapaaehtoisesti tietoisena tietojen luovuttamisesta, luovutuksensaajasta, luovutettavista tiedoista sekä luovutettavien tietojen käyttötarkoituksesta ja luovuttamisen merkityksestä. Tietojen luovuttamisesta ja sen perusteesta on 13 §:n 6 momentin mukaan tehtävä merkintä potilasasiakirjoihin.

Käsitykseni mukaan terveydenhuollon toimintayksiköllä voi olla potilastietoja sisältäviä rekistereitä, joilla on eri käyttötarkoitus. Esimerkiksi kansanterveystyössä pidetyn potilasrekisterin käyttötarkoitus on potilaan hoito ja sen valvonta. Työterveyshuollon potilasrekisterin käyttötarkoitus on työterveyshuollon toteutus ja sen valvonta. Työterveyshuoltoon sisältyy paitsi vapaaehtoisia, myös laakisääteisiä terveystarkastuksia, joihin työntekijä on velvollinen osallistumaan.

Lähtökohtana työterveyshuollon potilastietojen käsittelyssä on, että työterveyshuollon potilasrekisterit pidetään ja niihin sisältyviä tietoja käsitellään työnantajittain. Kysymys on ainakin osittain eri käyttötarkoituksesta kansanterveystyössä laadittavaan potilasrekisteriin verrattuna. Tiedot kerätään työnantajan kanssa tehdyn sopimuksen toteutuksessa eikä terveyskeskuksella ole tietoihin sellaista määräysvaltaa, että niitä voitaisiin käyttää kansanterveystyössä ja päinvastoin ilman potilaan yksilöityä ja pääsääntöisesti kirjallista suostumusta. Työterveyshuollossa asioivan tulee voida luottaa siihen, että toisaalta kansanterveystyön potilasrekisteriin, toisaalta työterveyshuollon rekisteriin talletetaan vain niitä tietoja, joiden osalta hänen kohdallaan täyttyy henkilötietolaissa (aikaisemmin henkilörekisterilaissa) vaadittu asiallinen yhteys.

Koska X:n terveyskeskuksessa on siirrytty atk-pohjaiseen potilasrekisteriin, jossa työterveyshuolto ja kansanterveystyö ovat erillisinä rekistereinä, ei asia tältä osin anna minulle aiheita enempään. Kiinnitän kuitenkin johtavan lääkärin C:n huomiota siihen, että niillä terveyskeskuksen henkilöstöön kuuluvilla, jotka osallistuvat potilaan hoitoon, tulee olla erilliset käyttöoikeudet eri rekistereihin. Käytännön toiminnassa tulee myös huolehtia siitä, ettei toisen rekisterin tietoja luovuteta tai käytetä toisessa toiminnassa ilman potilaan suostumusta.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän Y:n kansanterveystyön kuntayhtymän johtavan lääkärin C:n huomiota edellä --- mainittuihin seikkoihin. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Asia ei anna aiheita muihin toimenpiteisiin.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan oheisena.